

Vývoj stupňa otvorenosti ekonomiky SR a ČR v rokoch 1995 – 2012 **Development of degree of openness of the SR and CR economy in year** **1995-2012**

Branislav Mišota, Adam Sorokač

Abstract: Globalization, interconnection markets provided new opportunities to the countries in the field of foreign trade. Utilization export opportunities or open the market to other countries in the form of import, we able to observe through the degree of openness of the economy. Openness of the economy of the country tells us about connectivity with surrounding countries markets and sensitivity to changes in them.

Abstrakt: Globalizácia, prepojenie trhov poskytuje krajinám nové možnosti v oblasti zahraničného obchodu. Využitie možnosti exportu či otvoriť trh iným krajinám v podobe importu dokážeme sledovať pomocou stupňa otvorenosti ekonomiky. Otvorenosť ekonomiky krajiny nám hovorí o prepojenosti s okolitými trhmi krajín a citlivosti na zmeny v nich.

Kľúčové slová: otvorenosť ekonomiky, stupeň otvorenosti ekonomiky, zahraničný obchod, vývoz, dovoz, HDP

Key words: openness of the economy, the degree of openness of the economy, foreign trade, exports, imports, GDP

JEL classification: C67, E20, F15,

1. Úvod

V dôsledku medzinárodnej špecializácie národných ekonomík môžeme pozorovať, že sa v súčasnosti najmä ekonomiky malých štátov stávajú viac závislé od vývozu a dovozu výrobkov a služieb zo zahraničných krajín. Najmä v súvislosti s teóriou komparatívnych výhod sa krajiny s rozličnou úrovňou množstva výrobných faktorov, tzn. prírodnými zdrojmi, vybavenosťou kapitálom a technológiami ale aj dostatkom respektíve deficitom kvalifikovanej pracovnej sily špecializujú na výrobu produktov a služieb, pri ktorých dokáže tovary vyrábať efektívnejšie ako iné štáty. To je zároveň príčinou prečo sa zahraničné investície, ktoré prichádzajú do jednotlivých štátov často koncentrujú do jedného sektoru či odvetvia, v ktorom je možné vytvoriť optimálnu kombináciu výrobných faktorov z pohľadu investora. Všeobecná ekonomická teória takéto ekonomiky so značnou mierou špecializácie a z toho vyplývajúcim vysokým objemom medzinárodného obchodu označuje ako otvorené ekonomiky (SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D, 2000) Otvorená ekonomika je vymedzená ako ekonomika, ktorá sa voľne obchoduje s inými svetovými ekonomikami. (MANKIWI, G., N., 2000). Príčinou vysokej miery otvorenosti ekonomík malých a ekonomicky vyspelých štátov je hlavne vysoká miera exportu jednostranne zameranej skupiny výrobkov a služieb, ktoré nemožno spotrebovať na malom vnútornom trhu. Opakom otvorenej ekonomiky je uzavretá ekonomika, v ktorej sa väčšina vyprodukovaných výrobkov a služieb spotrebuje v domácej krajine. To má často za následok aj menšiu rozmanitosť výrobkov a služieb, ktoré sú ponúkané domácemu spotrebiteľovi.

2. Metódy merania otvorenosti ekonomiky

Hlavnými metrikami, ktoré sú navrhnuté na určenie otvorenosti konkrétnej národnej ekonomiky sú najmä pomerové ukazovatele určujúce stupeň otvorenosti ekonomiky (LACINA, L. 2001). Vo všeobecnosti stupeň otvorenosti podmieňuje ekonomická úroveň, zdrojové možnosti krajiny a veľké množstvo rôznych neekonomických javov. V závislosti od stupňa otvorenosti môžeme jednotlivé krajiny zaradiť medzi otvorené ekonomiky, respektíve medzi uzavreté ekonomiky.

Pravdepodobne najpoužívanejšou metódou merania otvorenosti uvádzanou v odbornej literatúre (SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D, 2000) je pomer vývozu vyprodukovaných produktov (Exp) danej krajiny k jej jeho hrubému domácomu produktu (HDP).

$$\text{stupeň otvorenosti ekonomiky} = \frac{\text{Exp}}{\text{HDP}} \times 100 [\%] \quad (1)$$

V poradí druhým štatistickým ukazovateľom otvorenosti konkrétnej ekonomiky je pomer dovezených výrobkov a služieb (Imp) do danej krajiny k celkovej úrovni jeho hrubého domáceho produktu (HDP).

$$\text{stupeň otvorenosti ekonomiky} = \frac{\text{Imp}}{\text{HDP}} \times 100 [\%] \quad (2)$$

Ekonomika je do značnej miery otvorená, ak si vo veľkom objeme vymieňa tovary a služby s ostatnými krajinami medzinárodného svetového spoločenstva. Preto sa na meranie otvorenosti ekonomiky ďalej používa aj súčet vývozu výrobkov a služieb (Exp) z danej krajiny do ostatných štátov sveta a dovozu výrobkov a služieb (Imp) do príslušnej krajiny, ktorý je v uvádzaný v pomere k celkovému hrubému domácomu produktu (HDP) danej krajiny.

$$\text{stupeň otvorenosti ekonomiky} = \frac{\text{Exp} + \text{Imp}}{\text{HDP}} \times 100 [\%] \quad (3)$$

V našom príspevku sme použili štatistické dáta, ktoré sme získali za Slovenskú republiku z internetovej stránky štatistického úradu Slovenskej republiky [WWW.STATISTICS.SK] a za Českú republiku z internetovej stránky Českého štatistického úradu. Štatistické dáta, ktoré popisujú vývoj celkového dovozu výrobkov a služieb (Imp), vývozu výrobkov a služieb (Exp) a zároveň uvádzajú objem hrubému domácomu produktu (HDP) Slovenskej republiky, respektíve Českej republiky uvádzame v rozmedzí rokov 1995 až 2012.

Na základe získaných štatistických údajov sme v ďalšom kroku vypočítali stupeň otvorenosti ekonomiky podľa vyššie uvedených vzťahov (1), (2) respektíve (3). V tabuľke sme ešte doplnili aj ďalší parameter nazvaný ako čistý export, respektíve saldo zahraničného obchodu.

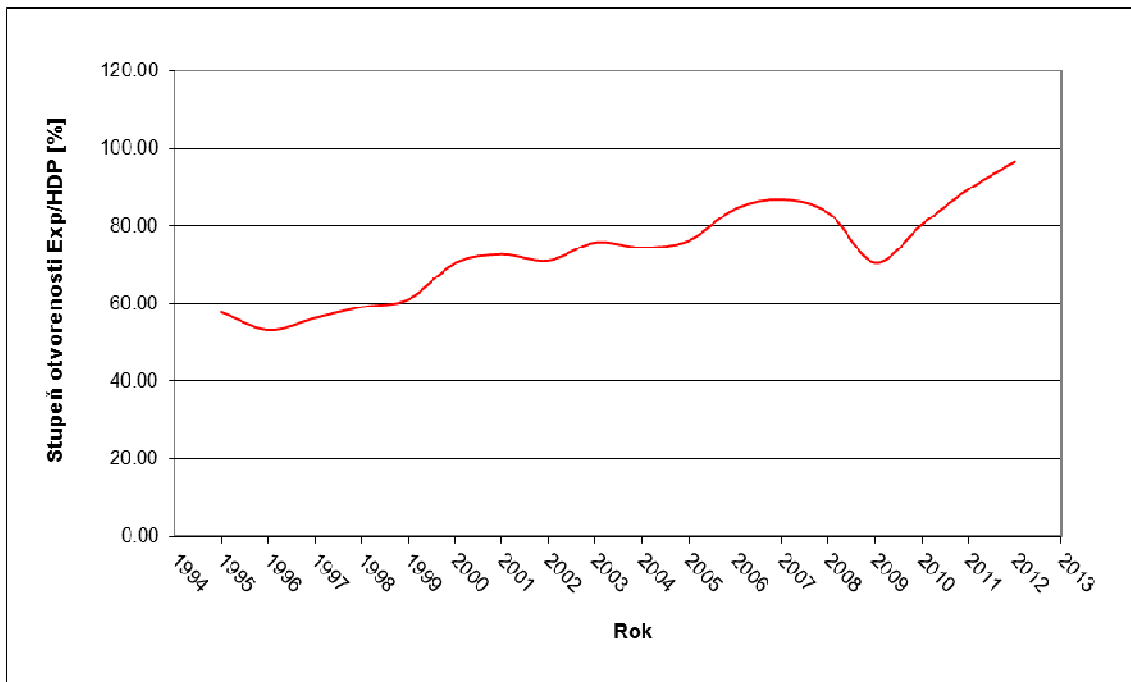
$$\text{saldo zahraničného obchodu} = \text{Exp} - \text{Imp} \quad (4)$$

Všetky tieto štatistické údaje za Slovenskú republiku sa nachádzajú v tabuľke č. 1.

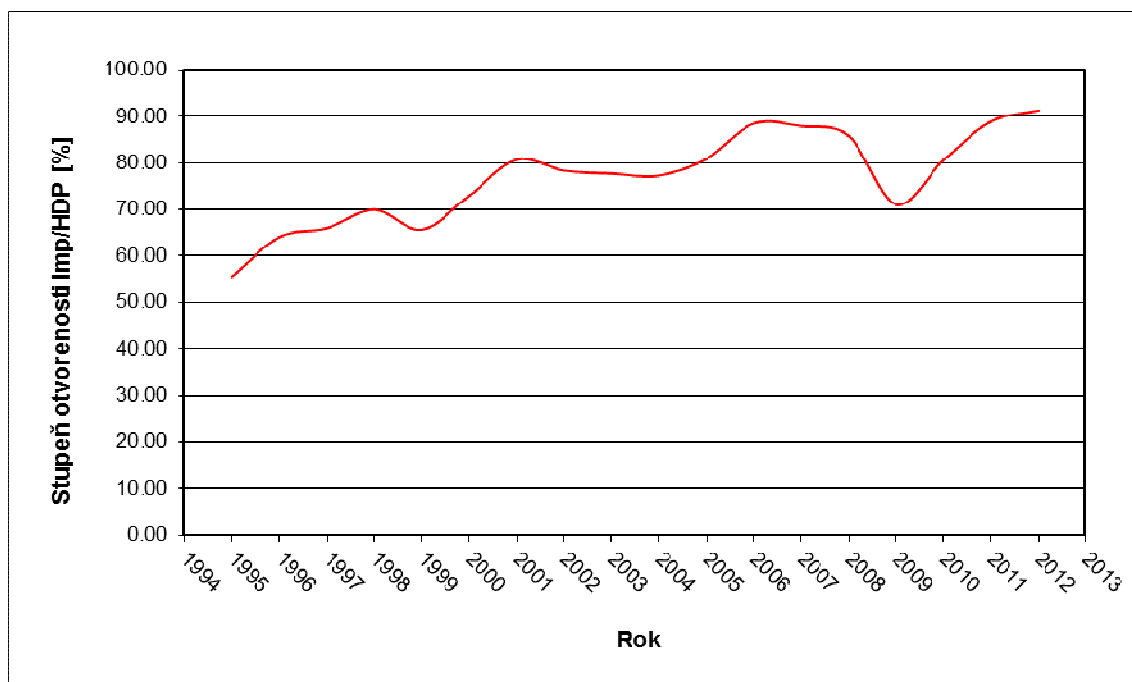
Ukazovatele otvorenosti ekonomiky SR							
	Export	Import	HDP	Exp-Imp	Exp/HDP	Imp/HDP	E+I/HDP
1995	11 159	10 731	19 319	428	57,76	55,55	113,31
1996	11 478	13 805	21 527	-2 327	53,32	64,13	117,44
1997	13 445	15 755	23 867	-2 310	56,33	66,01	122,34
1998	15 485	18 325	26 172	-2 841	59,16	70,02	129,18
1999	17 193	18 455	28 109	-1 263	61,16	65,65	126,82
2000	21 964	22 767	31 177	-803	70,45	73,03	143,47
2001	24 636	27 375	33 881	-2 739	72,71	80,80	153,51
2002	26 176	28 856	36 807	-2 679	71,12	78,40	149,52
2003	30 802	31 579	40 612	-776	75,85	77,76	153,60
2004	33 665	34 921	45 161	-1 255	74,54	77,32	151,87
2005	37 603	39 904	49 314	-2 301	76,25	80,92	157,17
2006	46 471	48 690	55 002	-2 219	84,49	88,52	173,01
2007	53 373	54 051	61 450	-679	86,86	87,96	174,82
2008	55 793	57 386	66 842	-1 593	83,47	85,85	169,32
2009	44 328	44 631	62 794	-303	70,59	71,07	141,67
2010	52 959	53 113	65 897	-154	80,37	80,60	160,97
2011	61 747	61 370	68 974	377	89,52	88,98	178,50
2012	68 685	64 959	71 096	3 726	96,61	91,37	187,98

Tabuľka 1: Vývoj zahraničného obchodu a stupeň otvorenosti ekonomiky SR v rokoch 1995 – 2012 [mil. Eur, %]

Tieto údaje sme následne vykreslili do grafov. Na obrázku číslo 1, ktorý znázorňuje stupeň otvorenosti slovenskej ekonomiky podľa vzťahov (1), (2) respektíve (3) v rokoch 1995 a 2012.

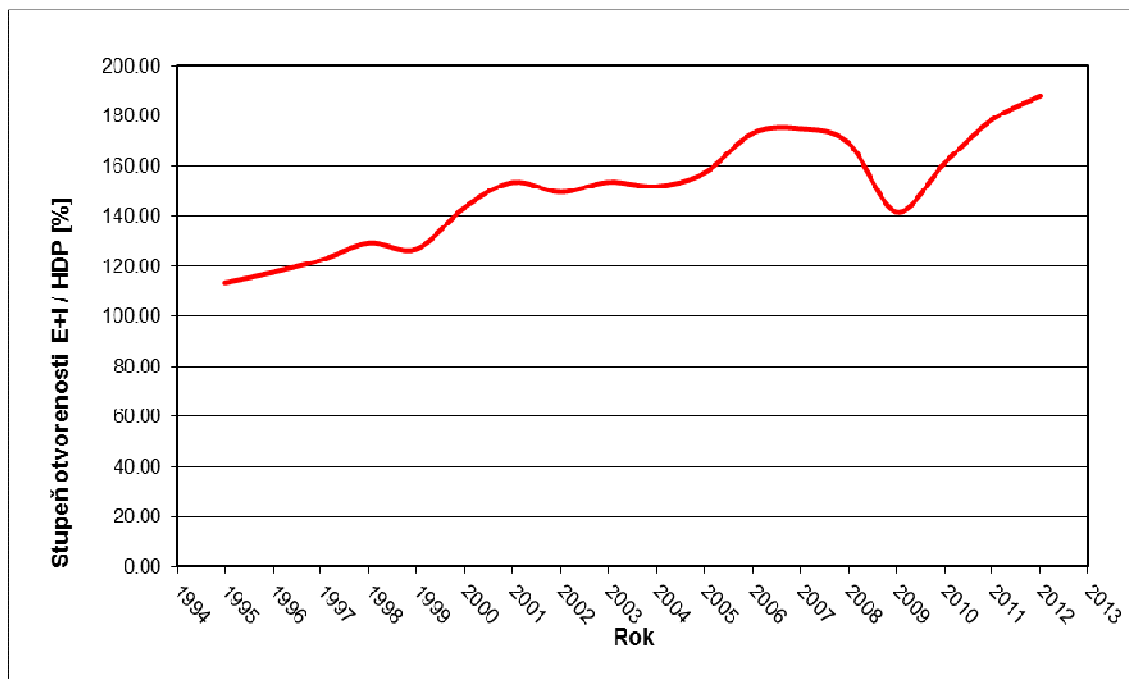

Obrázok 1: Stupeň otvorenosti ekonomiky SR v rokoch 1995 – 2012 [%]

Obrázok 2: Stupeň otvorenosti ekonomiky SR v rokoch 1995 – 2012 [%]

Štatistické údaje za Českú republiku sú uvedené v tabuľke č. 2.

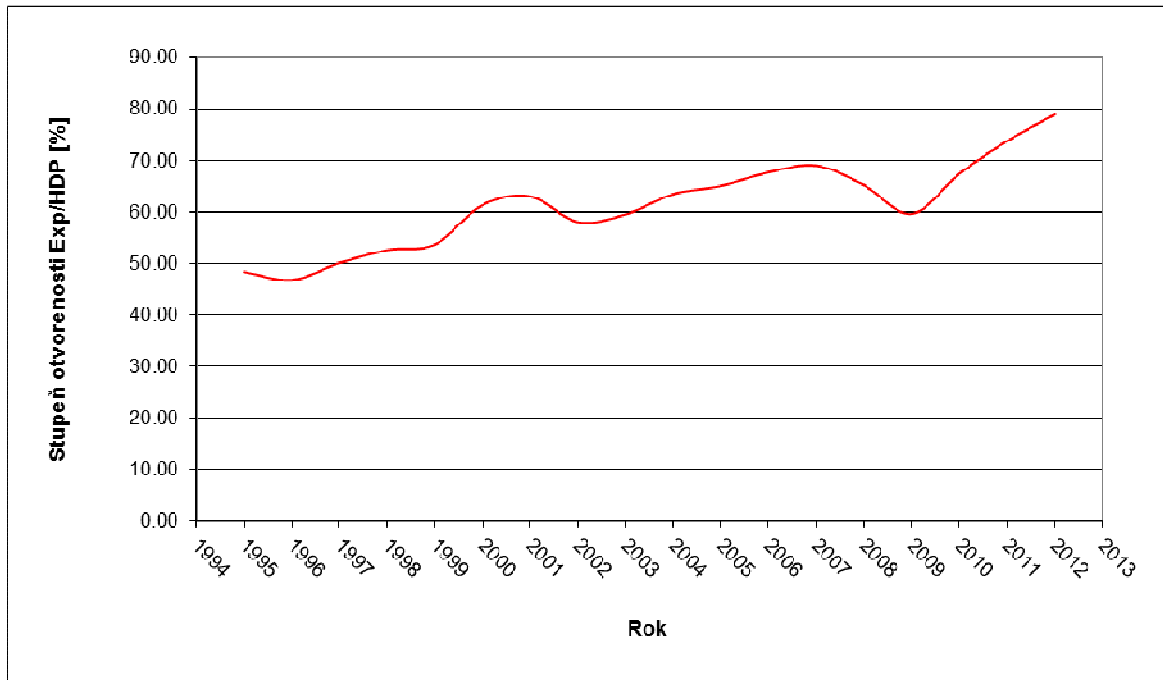

Obrázok 3: Stupeň otvorenosti ekonomiky SR v rokoch 1995 – 2012 [%]

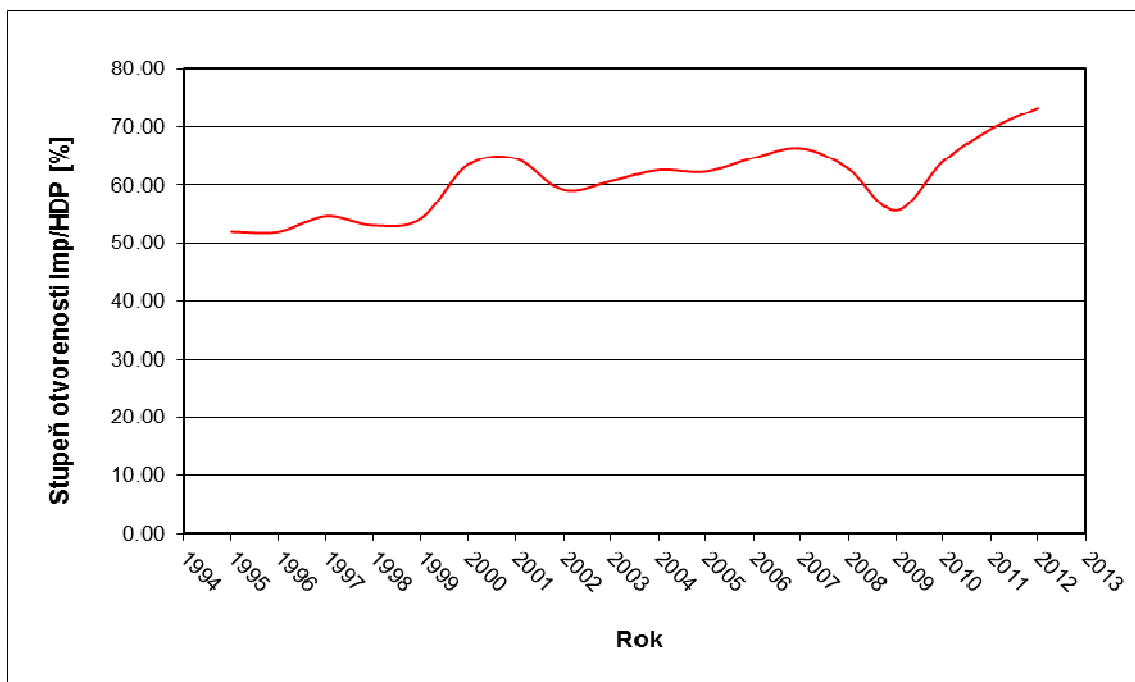
Ukazovatele otvorenosti ekonomiky ČR							
	Exp	Imp	HDP	Exp-Imp	Exp/HDP	Imp/HDP	E+I/HDP
1995	741 676	797 243	1 533 676	-55 567	48,36	51,98	100,34
1996	823 865	914 867	1 761 575	-91 002	46,77	51,93	98,70
1997	943 489	1 029 109	1 884 924	-85 620	50,05	54,60	104,65
1998	1 083 589	1 094 105	2 061 583	-10 516	52,56	53,07	105,63
1999	1 153 058	1 165 001	2 149 023	-11 943	53,65	54,21	107,87
2000	1 391 620	1 440 209	2 269 695	-48 589	61,31	63,45	124,77
2001	1 542 965	1 580 039	2 448 557	-37 074	63,02	64,53	127,54
2002	1 489 598	1 519 475	2 567 530	-29 877	58,02	59,18	117,20
2003	1 598 923	1 631 228	2 688 107	-32 305	59,48	60,68	120,16
2004	1 858 023	1 832 309	2 929 172	25 714	63,43	62,55	125,99
2005	2 025 872	1 940 739	3 116 056	85 133	65,01	62,28	127,30
2006	2 268 560	2 167 566	3 352 599	100 994	67,67	64,65	132,32
2007	2 526 599	2 429 155	3 662 573	97 444	68,98	66,32	135,31
2008	2 508 120	2 416 161	3 848 411	91 959	65,17	62,78	127,96
2009	2 240 038	2 088 430	3 758 979	151 608	59,59	55,56	115,15
2010	2 554 413	2 427 323	3 790 880	127 090	67,38	64,03	131,41
2011	2 818 903	2 660 321	3 823 401	158 582	73,73	69,58	143,31
2012	3 032 632	2 817 295	3 845 926	215 337	78,85	73,25	152,11

Tabuľka 22: Vývoj zahraničného obchodu a stupeň otvorenosti ekonomiky ČR v rokoch 1995 – 2012 [mil. Kč, %]

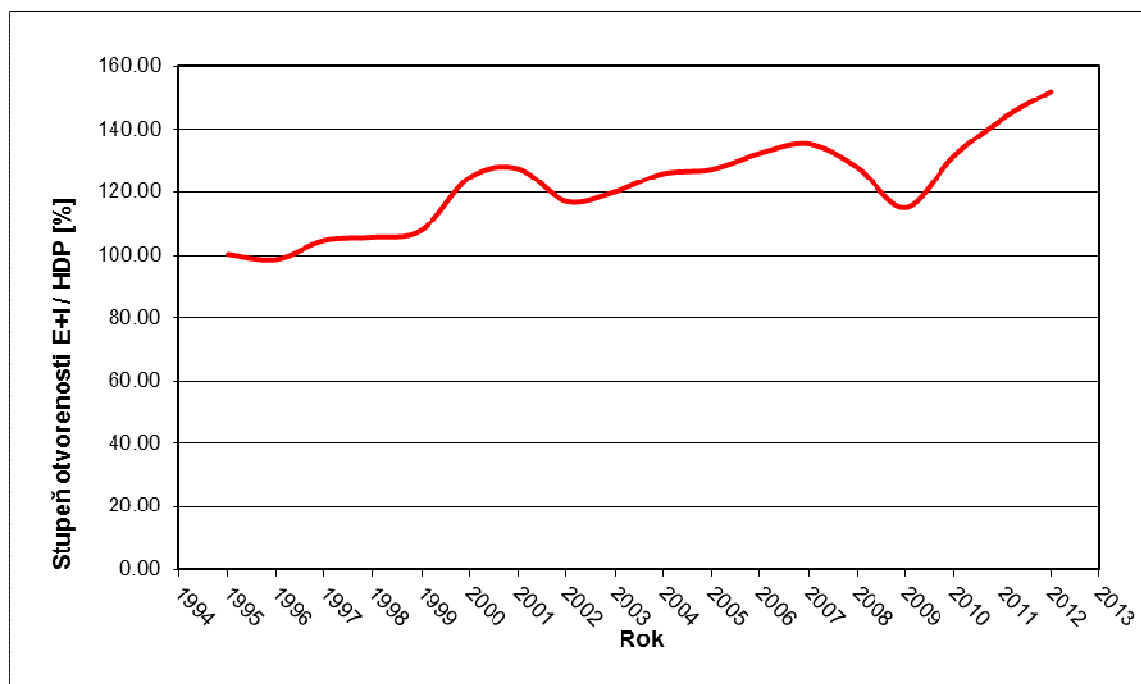
Tieto údaje sme následne vykreslili do grafov na obrázku číslo. 4, ktorý znázorňuje stupeň otvorenosti českej ekonomiky podľa vzťahov (1), (2) respektíve (3) v rokoch 1995 a 2012.

Obrázok 4: Stupeň otvorenosti ekonomiky ČR v rokoch 1995 – 2012 [%]

Obrázok 5: Stupeň otvorenosti ekonomiky ČR v rokoch 1995 – 2012 [%]

Obrázok 6: Stupeň otvorenosti ekonomiky ČR v rokoch 1995 – 2012 [%]

2.1 Zhodnotenie stupňa otvorenosti ekonomiky SR

Z grafických priebehov stupňa otvorenosti v jednotlivých rokoch sú viditeľné body:

- nárastu exportu i importu po roku 2004 kedy Slovensko vstúpilo do EÚ kedy SR prijalo štandardy EÚ a následne sa prepojilo s európskym trhom, v tomto prípade je otvorenosť ekonomiky SR a prepojenosť s EÚ viditeľnejšia v ukazovateli vychádzajúcom z importu
- poklesu v rokoch 2008,2009 ekonomickej recesie a úpadku spôsobeného ekonomickou krízou a stupeň otvorenosti vplýval i na prudší pokles importu a exportu kedy previazanosť s okolitými ekonomika je citelnejšia

2.2 Zhodnotenie stupňa otvorenosti ekonomiky ČR

Rovnako ako v pozorovaní stupňa otvorenosti ekonomiky SR i v rámci ekonomiky ČR sú badateľné body nárastu i poklesu no menšia otvorenosť teda i citlivosť spôsobila menší pokles i nárast exportu a importu v rámci ČR. Opäť je zrejmy pokles v prípade recesie a hospodárskej krízy v rokoch 2008-2009.

3. Záver

Slovenská republika a Česká republika v tomto roku vstúpili do dvadsiateho roku svojej samostatnej existencie. Počas tejto doby boli v rámci transformácie z centrálne plánovanej ekonomiky na trhovú ekonomiku v Českej republike ale aj na Slovensku uskutočnené mnohé štrukturálne reformy. Či už sa jednalo o reformu daňových systémov a trhu práce jednotlivých krajín aby sa Slovensko a Česká republika stali atraktívnejšie pre zahraničné investície. Nemenej dôležitou systémovou zmenou bola aj aproximácia právneho poriadku oboch krajín s právnymi normami Európskej únie v procese prístupových rokovaní s EÚ. Dôsledkom týchto zmien bol aj prílev významných medzinárodných investícií do ČR ale aj SR a zároveň pozitívny vývoji zahraničného obchodu.

Výrazné zvýšenie otvorenosti ekonomiky zaznamenávame so vstupom ČR a SR do Európskej únie v roku 2004. Naopak v dôsledku toho, že sa Slovenská republika ale aj Česká republika stávajú výrazne otvorenou ekonomikou sú oveľa citlivejšie na ekonomický vývoj v krajinách, kde smeruje veľká časť ich exportu ako je napríklad Spolková republika Nemecko.

4. Literatúra

- BENEŠ, V. a kol.: Zahraniční obchod, Grada, Praha, 2004
HOŠKOVÁ A.: Vplyv priamych zahraničných investícií na ekonomiku Slovenska, Národná banka Slovenska, Bratislava, 2001
LISÝ, J. et al.: Ekonómia I, 3. vyd. Bratislava: Iura Edition 2000.
LACINA, L.: Makroekonomie otevřené ekonomiky, Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2001
MANKIW, G., N.. Zásady ekonomie. Praha 7: GRADA, 2000.
SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D.: Ekonómia, 2000, Vydavateľstvo Elita.
ŽÍDEK, L.: Česká ekonomika v 90. letech, Masarykova univerzita, Brno, 2004
WWW.STATISTICS.SK, ŠSTATISTICKÝ ÚRAD SR
WWW.CZSO.CZ, ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD

Adresa autorov:

Branislav Mišota, Ing., PhD.
Ústav manažmentu STU
Vazovova 5
812 43 Bratislava 1
branislav.misota@stuba.sk

Adam Sorokač, Ing.
externý doktorand
Ústav manažmentu STU
Vazovova 5
812 43 Bratislava 1
asorokac@gmail.com

Afiliácia k projektu: príspevok je čiastkovým výstupom v rámci výskumného projektu VEGA č. 1/0335/13: „Štatistická analýza vybraných ukazovateľov konkurencieschopnosti na súbore podvojne účtujúcich podnikov SR“ riešeného na Oddelení ekonomiky a manažmentu podnikania ÚM STU v Bratislave.